

TEMAT:

HEJ, KTO POLAK NA BAGNETY! RZECZ O POWSTANIU LISTOPADOWYM

CELE OGÓLNE:

- Zapoznanie uczniów z przyczynami, przebiegiem i skutkami powstania listopadowego.
- Czasowo-przestrzenne lokalizowanie wydarzeń z wykorzystaniem osi czasu i mapy.
- Rozwijanie umiejętności myślenia przyczynowo-skutkowego.
- Wyciąganie wniosków.

CELE SZCZEGÓŁOWE:

CELE POZNAWCZE:

- Uczeń wie, co oznacza rok 1830 dla narodu polskiego i zna pieśń „Warszawianka”.
- Uczeń zna postacie: Piotr Wysocki, Józef Sowiński.
- Uczeń wie, co oznaczają nazwy: arsenał, Belweder, ułan, cytadela.
- Uczeń zna pojęcia: powstanie (insurekcja), dyktator, kunktatorstwo.
- Uczeń zna przyczyny wybuchu powstania listopadowego i jego skutki.

CELE KSZTAŁCĄCE:

- Przestrzenne lokalizowania wydarzeń - uczeń potrafi pracować z mapą (wykorzystanie legendy i wskazanie miejsca na mapie).
- Czasowe lokalizowania wydarzeń - uczeń potrafi zaznaczyć na osi czasu wiek XIX i rok 1830.
- Przyporządkowania materiału ikonograficznego do epoki - uczeń potrafi wskazać na materiale ikonograficznym, żołnierza z powstania listopadowego.
- Umiejscowienie wydarzeń z historii Polski w kontekście ogólnoeuropejskim - uczeń potrafi powiązać fakt rewolucji lipcowej i powstania w Belgii z powstaniem listopadowym.

CELE WYCHOWAWCZE:

- Wzbudzanie szacunku dla osób gotowych poświęcić swe życie i mienie dla Ojczyzny.
- Uwrażliwianie na sytuację innych narodów.
- Zwrócenie uwagi na wartości, które powinny być szczególnie cenione w społeczeństwie.
- Zainteresowanie, nakłonienie do samodzielnego poszukiwania dorobku przeszłych pokoleń.

METODY:

- opowiadanie z elementami pokazu
- praca pod kierunkiem nauczyciela
- pogadanka
- burza mózgów
- praca z mapą

NARZĘDZIA:

- komputer i rzutnik
- atlas historyczny

PRZEBIEG LEKCJI

45 min

REKAPITULACJA
WTÓRNA

1. Napisz na tablicy 1795, przypomnij uczniom, że był to rok, w którym Polska utraciła niepodległość. Uczniowie rysują w zeszytach oś czasu i zaznaczają, który to był wiek.
2. Przypomnij uczniom, że Polacy zaraz po rozbiorach rozpoczęli walkę o niepodległość tworząc oddziały wojskowe we Włoszech.
Uczniowie słuchają fragmentu Mazurka Dąbrowskiego – [youtube.com/watch?v=AJsWz9SlpFA](https://www.youtube.com/watch?v=AJsWz9SlpFA) (należy odtworzyć 2 pierwsze zwrotki i refren). Następnie wykonują **[Zadanie 1]**.

5 min

LEKCJA
WŁAŚCIWA

1. Opowiedz uczniom o powstaniu Królestwa Polskiego, które było uzależnione od Rosji.
2. Uczniowie zaznaczają na osi czasu przedział, w którym utworzone zostało Królestwo Polskie i wybuchło powstanie listopadowe.
3. Opowiedz uczniom o sytuacji Królestwa Polskiego. Podkreśl, iż mimo że miało ono własny rząd i własną armię było całkowicie zależne od Rosji. Wszelka działalność patriotyczna była surowo karana.
4. Uczniowie czytają tekst źródłowy i odpowiadają na pytania. **[Zadanie 2]**
5. Podkreśl, iż w Europie były także inne narody, które albo nie miały niepodległości (Belgowie), albo były źle traktowane przez własne rządy (Francuzi). **[Zadanie 3]**
6. Opowiedz uczniom, jakie były przyczyny powstania listopadowego. **[Zadanie 4]**
7. Pokaż uczniom animację o powstaniu listopadowym **[Film - materiał do lekcji]**. Zwróć uwagę uczniów na fragment muzyczny filmu czyli pieśń „Warszawianka”. Następnie odtwórz uczniom całą pieśń ([youtube.com/watch?v=UNkUqWOSC-A](https://www.youtube.com/watch?v=UNkUqWOSC-A)). Opowiedz o okolicznościach jej powstania. Zwróć uwagę na fakt, iż autorem tekstu był poeta francuski. Muzykę skomponował Karol Kurpiński – ten sam, którego uczniowie poznali w Zadaniu 2. Zadaj uczniom pytanie, czy fragment tej pieśni został wykorzystany w tytule niniejszej lekcji.
8. Wyjaśnij, że Polacy zdetronizowali cara i tym samym Królestwo Polskie stało się niepodległym państwem. Rozpoczęła się wojna polsko-rosyjska. **[Zadanie 5]**
9. Opowiedz uczniom o męstwie polskich żołnierzy i doskonale wyszkolonej armii polskiej. Nawiąż do fragmentu filmu zwracając uwagę na opieszałość dowódców jako jedną z przyczyn klęski powstania listopadowego. **[Zadanie 6]**
10. Omów skutki powstania listopadowego. Zwróć uwagę na warszawską Cytadelę jako symbol panowania rosyjskiego nad narodem polskim. **[Zadanie 7]**

34 min

REKAPITULACJA
PIERWOTNA

Zrób podsumowanie lekcji. **[Zadanie 8]**

5 min

PRACA
DOMOWA

Przeznacz do zrobienia jako pracę domową **[Zadanie 9]**.

1 min

Uwaga: Uczniowie nie muszą wykonać wszystkich zadań. Dobierz je do ich poziomu i czasu, jakim dysponujesz.

ZADANIE 1

W jakich okolicznościach powstał Mazurek Dąbrowskiego? Wybierz jedną prawidłową odpowiedź:

1. Po utracie przez Polskę niepodległości w 1795 roku, gdy zaczęto formować we Włoszech polskie oddziały wojskowe mające walczyć o niepodległość.
2. W okresie poprzedzającym rozbiory Polski, kiedy to Polacy próbowali ratować państwo Polskie przed wrogami.
3. Po odzyskaniu przez Polskę niepodległości w 1918 r., kiedy zaczęto tworzyć fundamenty nowego państwa polskiego.

ZADANIE 2

Drogi uczniu. Jesteś badaczem historii. Właśnie miałeś wielkie szczęście. W Twoje ręce dostała się oryginalna, autentyczna teczka z przed prawie 200 lat. Na teczce widać wypłowiły już napis: „Notatki Karola Kurpińskiego, głównego dyrygenta Teatru Narodowego w Warszawie w latach 1810-1830”. W teczce znalazłeś niestety tylko jedną pożółkłą kartkę papieru z następującym tekstem:

Przy każdym wystawieniu dzieła znakomitych naszych pisarzy, czereda szpiegów osaczała parter i notowała dawających oklaski na wyrazy, których polskie serce obojętnie przyjąć nie mogło. Skoro się w tym publiczność spostrzegła, liczba słuchaczy z dnia do dnia zaczęła się zmniejszać, a teatr przy takich reprezentacjach stawał stopniami niemiłym dla publiczności miejscem zgromadzenia.

Źródło: K. Kurpiński, *Krótki rys Teatru Narodowego do roku 1818*, Warszawa 1831, s. 4

Wskaż poprawną odpowiedzi na każde z dwóch pytań:

1. W notatce tej jej autor opisuje:
  - b. W jaki sposób przygotowywano w Królestwie Polskim przedstawienia teatralne.
  - c. W jaki sposób policja carska kontrolowała działalność teatru w Królestwie Polskim.
  - d. W jaki sposób przygotowywano w Królestwie Polskim repertuar sceniczny teatrów.
2. Na co zwracali szczególną uwagę przybywający do teatru szpiegdy:
  - c. Na liczbę zebranej w teatrze publiczności.
  - d. Na to, czy wszyscy widzowie mają wykupione bilety.
  - e. W jaki sposób polska publiczność reaguje na patriotyczne sceny i słowa.

ZADANIE 3

Wiesz już, że Królestwo Polskie nie było samodzielnym państwem, że podlegało Rosji, a car rosyjski nie przestrzegał prawa i prześladował Polaków za ich postawy patriotyczne.

Pamiętaj również, że wtedy nie tylko Polacy cierpieli z powodu niechcianej lub obcej władzy. W lipcu 1830 r. wybuchła rewolucja we Francji, w sierpniu Belgowie wywalczyli niepodległość. Pod wpływem tych wydarzeń grupa spiskowców ze Szkoły Podchorążych w Warszawie wznieciła 29 listopada 1830 roku powstanie.

Z poniższych tekstów wybierz poprawny pod względem chronologicznym:

1. Kiedy Belgowie wywalczyli niepodległość, wrywając się spod panowania Holendrów, Polacy zdecydowali się wystąpić przeciw Rosji. Za ich przykładem poszli Francuzi, wzniecając rewolucję.
2. Powstanie listopadowe stało się sygnałem do wystąpień zbrojnych w Paryżu i Brukseli.
3. Najpierw powstały barykady w Paryżu. Pod ich wpływem chwyciła za bron ludność Brukseli. Na końcu wystąpili zbrojnie mieszkańcy Warszawy.

ZADANIE 4

Umieść w odpowiednim miejscu tabelki te przyczyny powstania, które zaistniały w Królestwie Polskim (przyczyny wewnętrzne) i te, które wydarzyły się w innych krajach europejskich (przyczyny zewnętrzne).

1. Car łamał konstytucję i represjonował Polaków za działalność patriotyczną.
2. Wybuchła we Francji rewolucja lipcowa.
3. Polacy pragnęli odzyskać własne, niepodległe państwo.
4. Doszło do rewolucji, w wyniku której Belgowie uzyskali niepodległość.

A. Przyczyny zaistniałe w Królestwie Polskim (przyczyny wewnętrzne)	B. Przyczyny zaistniałe w innych krajach europejskich (przyczyny zewnętrzne)

ZADANIE 5

Spójrz na mapę powstania listopadowego. Przyjrzyj się legendzie mapy i wskaż miejsca ważniejszych bitew.

ZADANIE 6

Armia polska była bardzo dobrze wyszkolona. Żołnierz polski walczył bardzo dzielnie. Zawiedli jednak naczelnicy wodzowie zmieniający się na stanowisku dyktatora. Nie wierzyli oni w zwycięstwo. Byli skłonni prowadzić rokowania z Rosją w celu kapitulacji. Ich postawę określa się mianem kunktatorskiej. O naczelnym wodzach powstania krążył wierszyk:

*Chłop nas zdradził,
skrzynka przyskrzyniła,
kruk oko wydziobał,
ryba zatopiła.*

Dopasuj postaci z obrazków poniżej do poszczególnych wersów wierszyka.

generał Józef Chłopicki

generał Jan Skrzynecki

generał Maciej Rybiński

generał Jan Krukowiecki

ZADANIE 7

Powstanie upadło, Rosja ponownie objęła panowanie w Królestwie Polskim. Car Mikołaj I rozkazał wybudować w Warszawie Cytadelę, jako symbol panowania rosyjskiego nad narodem polskim.

Zaznacz prawidłową odpowiedź:

1. Wybudowana w Warszawie Cytadela była głównym miejscem handlowym.
2. W wybudowanej w Warszawie Cytadeli stacjonowało wojsko polskie.
3. Armaty warszawskiej Cytadeli gotowe były w każdej chwili ostrzelać miasto, gdyby Polacy po raz kolejny się zbuntowali.

ZADANIE 8

Oto tabelka, w której wypisane zostały przyczyny i skutki powstania listopadowego. Zadanie polega na postawieniu w odpowiedniej części tabeli krzyżyka – wybierając, które zdania dotyczą przyczyn, a które skutków powstania.

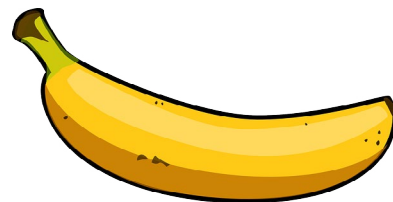
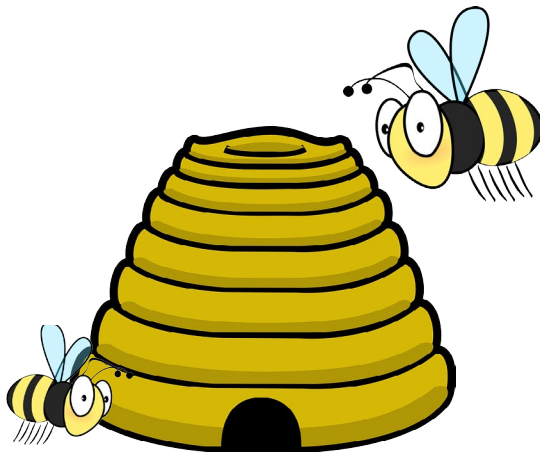
		Przyczyny powstania listopadowego	Skutki powstania listopadowego
1	Pragnienie odzyskania niepodległości		
2	Wybuch ruchów wolnościowych w Europie		
3	Emigracja z kraju w obawie przed represjami		
4	Łamanie przez cara konstytucji		
5	Aresztowania i konfiskaty majątków		
6	Zniesienie konstytucji Królestwa Polskiego		
7	Zwalczanie polskich organizacji patriotycznych		
8	Wybudowanie w Warszawie Cytadeli		

ZADANIE 9

Odgadnij, jak nazywa się osoba na zdjęciu – żołnierz lekkiej jazdy w polskiej kawalerii (pomoże Ci w tym poniższy rebus).

~~L~~

B=Ł

~~AN~~

Four empty yellow rounded square boxes for writing the answer.

Wszystkie rysunki pochodzą ze strony Pixabay.com

Car – tytuł monarchów, którzy panowali w Rosji.

Cytadela – twierdza dominująca nad miastem. Zbudowana przez mieszkańców miasta miała ich bronić przed wrogiem. Zbudowana przez wroga, tak jak w przypadku Cytadeli zbudowanej przez Rosjan w Warszawie, miała na celu utrzymanie mieszkańców miasta w posłuszeństwie.

Detronizacja – pozbawienie króla władzy.

Dyktator – urząd, któremu przysługuje władza absolutna, zarówno cywilna jak i wojskowa. Powoływany jest na ogół w okresach kryzysu państwowego, na określony czas.

Kapitulacja – poddanie się przeciwnikowi.

Konstytucja – najważniejszy w państwie akt prawny. Określa on ustrój państwa, czyli kto rządzi, i jakie są prawa i obowiązki obywateli państwa.

Kunktator – ktoś, kto rozmyślnie zwleka z podjęciem decyzji, ociąga się, nie działa zdecydowanie.

Obywatel – mieszkaniec państwa, któremu przysługują pewne prawa oraz spoczywają na nim pewne obowiązki wobec państwa. Te prawa i obowiązki określa konstytucja.

Powstanie (insurekcja) – zbrojne wystąpienie ludności danego obszaru (państwa, miasta, okręgu) skierowane przeciw dotychczasowej władzy. Powstania zwykle dążyły do odzyskania niepodległości.

Rewolucja – nagła i istotna zmiana istniejącego stanu rzeczy (np. ustroju społecznego, politycznego, sposobu produkcji). Gdy dotyczy zmian społecznych lub politycznych, rewolucja ma na ogół charakter konfliktów zbrojnych (np. rewolucja francuska).

Warszawianka – polska pieśń patriotyczna z okresu powstania listopadowego. Refren tej pieśni zaczyna się od słów „Hej, kto Polak na bagnety!”.

Wojna – zorganizowany konflikt zbrojny między państwami, narodami lub grupami etnicznymi.

- J. Łojek, *Szanse powstania listopadowego*, Warszawa 1986
- M. Mochnacki, *Powstanie narodu polskiego w roku 1830 i 1831, t. 1-2*, Warszawa 1984
- polskieradio.pl/39/245/Artykul/318176,Bitwa-pod-Grochowem – audycja Polskiego Radia na temat najbardziej krwawej bitwy powstania – bitwy pod Olszynką Grochowską
- muzhp.pl/pl/e/1727/wybuch-powstania-listopadowego – Strona Muzeum Historii Polski dotycząca powstania listopadowego
- youtube.com/watch?v=8QUevFzbMhU – film przedstawiający rekonstrukcję powstania listopadowego
- dziennikpowstania.pl/polacy-wybila-godzina-zemsty-dzis-umrzec-lub-zwyciezyc-trzeba-wydarzenia-pewnej-listopadowej-nocy – strona przedstawiająca dokładny opis przebiegu powstania listopadowego: dziennik, sylwetki osób biorących udział w powstaniu, artykuły na temat powstania

PRAWIDŁOWE ODPOWIEDZI DO ZADAŃ:

- Zadanie 1 – 1
- Zadanie 2 – 1-B; 2-C
- Zadanie 3 – 3
- Zadanie 4 – A-1,3; B-2, 4
- Zadanie 5 – Ostrołęka, Grochów, Dębe Wielkie, Iganie, Stoczek, Warszaw
- Zadanie 7 – 3
- Zadanie 8 – przyczyny: 1, 2, 4, 7; skutki: 3, 5, 6, 8